Kon. Bat. Gen.
XLV
482

BOND VAN NEDERLANDSCH-INDISCHE KUNSTKRINGEN

I

TWAALF EN EEN HALF JAAR BONDSARBEID

G. KOLFF & Co., WELTEVREDEN

BC
IN

XLV 482

BOND VAN NEDERLANDSCH-INDISCHE KUNSTKRINGEN

II

TWAALF EN EEN HALF JAAR BONDSARBEID

0010-75640303
0000103866B

G. KOLFF & Co., WELTEVREDEN

KON. BAT. GENOOTSCHAP VAN K. EN W.

VOORWOORD

Met begrijpelijke voldoening en rechtmatigen trots mag de Bond van Nederlandsch-Indische Kunstkringen terugzien op 12½-jarigen bondsarbeid in dienst der Kunst, een arbeid van beteekenis vooral als gelukkige uiting van den bij de „Nederlandsche voorhoede" in dit deel van Zuid-Oost Azië levenden drang, zich hier zooveel mogelijk de eigen geestelijke atmosfeer van het vaderland te scheppen. Geheel uit eigen kracht en aandrift en zonder eenigen noemenswaardigen steun der Overheid heeft zich uit dien drang een hechte en levenskrachtige organisatie ontwikkeld, aan wier arbeid het is te danken, dat de vruchtbare bodem werd bereid, waarop een gezond Westersch kunstleven in deze landen kon gedijen. Strekt de werkzaamheid der in den Bond vereenigde Kunstkringen in de eerste plaats ter bevrediging der in de Westersche samenleving gevoelde behoefte aan aesthetisch genot, daarnaast kan niet ontkend worden, dat zij zijdelings ook de ontwikkeling van den inheemschen kunstzin gunstig beinvloedt.

Bij de herdenking van het koperen jubileum van den Bond past ons, koloniale Nederlanders in de eerste plaats, een woord van hulde en dank aan de mannen, die deze organisatie in het leven riepen en aan hen, die haar verder met groote toewijding en vasten hand wisten te leiden. Moge de lezing van dit vlugschrift, dat ons in weinige bladzijden een geschiedenis vertelt, rijk aan daden, die een schoone belofte inhouden voor de toekomst, velen opwekken den Bond van Nederlandsch-Indische Kunstkringen in zijn ideëel en legelijk zoo practisch streven te steunen en te schragen.

J. HARDEMAN
Directeur van Onderwijs en Eeredienst.

OPCARD

Opgericht in 1916, bestaat de Bond van Nederlandsch-Indische Kunstkringen deze maand $12^1/_2$ jaar en dit jubileum geeft de federatie aanleiding Uwe aandacht te vragen voor het Bondswerk, dat ertoe heeft bijgedragen het leven in deze gewesten te veraangenamen en dit — als de teekenen niet bedriegen — zeker op den duur zal kunnen blijven doen, mits de belangstelling in den Bondsarbeid levendig blijft.

Om aller steun deelachtig te worden, moge doel en streven in het kort worden uiteengezet.

Hebt gij, belangstellende, dit vlugschriftje gelezen, geeft het dan aan Uwe kennissen en wekt hen op ons werk te steunen door toetreding als lid tot Uwen plaatselijken kunstkring of de naastbij zijnde vereeniging, om gezamenlijk te trachten het peil van het leven in Ned. Indië te verhoogen, en dit, wat de kunstgenietingen betreft, te brengen op moederlandsch niveau.

De tijd ligt achter ons, dat Busken-Huet's woord gold, „dat in Indië in den regel geen volwassene streefde naar een edel of verheven doel, aan hetwelk de jeugd een voorbeeld nemen kan en dat slechts verbetering van maatschappelijke positie door bevordering of gewin, de door niemand verloochende springveer der Europeesche samenleving hier te lande was".

Het is voor onze maatschappij en zeker ook voor de bedrijfswereld een verblijdend teeken, dat dit anders is geworden, zoodat kunstzinnig aangelegde jongelieden niet meer weerhouden worden hun bestaan in Indië te zoeken, hetgeen toch vroeger zoo veelvuldig het geval was, toen men zich alle kunstgenot van Europeeschen stam hier te lande moest ontzeggen.

De Bondsvoorzitter, de Heer A. J. W. van Anrooy, vond verleden jaar gelegenheid in de Augustus-aflevering van „Koloniale Studiën" iets over den Bondsarbeid te vertellen en het moge vergund zijn daaruit een en ander over te nemen.

De eerste Kunstkring werd in 1901 te Batavia opgericht; in 1904 volgde die te Bandoeng, in 1911 die te Soerabaia. Op 8 Januari 1916 stichtten de inmiddels gevormde Kunstkringen te Batavia, Bandoeng, Soerabaia, Semarang, Buitenzorg en Medan den Bond van Ned. Ind. Kunstkringen, — waarvan het dagelijksch Bestuur te Batavia zetelt — met als doel: „de verkrijging van samenwerking en de behartiging

van gemeenschappelijke belangen der leden, voor zoover betreft het bevorderen der beoefening van beeldende- en versierende kunst en het opwekken en levendig houden van den kunstzin bij de ingezetenen van Ned. Indië en het uitlokken en ondersteunen van openbare maatregelen tot het bereiken van dat doel".

Telde de Bond bij de oprichting nog slechts 6 leden, thans zijn 28 vereenigingen toegetreden en het is te verwachten, dat dit aantal in de toekomst nog zal toenemen.

Thans maken van den Bond deel uit de kunstkringen te Batavia, Bandoeng, Buitenzorg, Cheribon, Djember, Djokja, Djombang, Kediri, Lawang, Magelang, Makassar, Malang, Medan, Modjokerto, Pasoeroean, Poerwokerto, Poerworedjo, Probolinggo, Salatiga, Semarang, Soekaboemi, Soerabaia, Solo, Tandjong Karang, Tegal, Tjepoe, en Tjilatjap.

Tot 1922 heeft de Bond een min of meer kwijnend bestaan geleid, mede tengevolge van den oorlog en de naweeën daarvan, die het zeer moeilijk maakten tentoonstellingen uit Nederland te betrekken. Wel werden in die jaren exposities van Indische Kunstnijverheid gehouden, doch het publiek toonde in het algemeen voor beeldende kunsten niet die belangstelling, welke voor den bloei der Kunstkringen onontbeerlijk is.

Eerst toen in 1922 de Bond ook de muziek in zijn werksfeer opnam, zijn de Kunstkringen tot bloei gekomen; dientengevolge is het aantal aangesloten kringen sinds 1923 van negen tot achtentwintig gestegen; zij tellen tezamen circa 10,000 leden.

Bij het organiseeren der concert-tournees heeft de Bond zich tot doel gesteld zooveel mogelijk met het impressario-systeem te breken. De kunstenaars, die vroeger Indië bezochten, kwamen hier bijna uitsluitend door bemiddeling van impressario's met het gevolg, dat eenerzijds te hooge honoraria moesten worden betaald en anderzijds te weinig voor den kunstenaar overbleef. Waar hier te lande nog geen concert-bureaux waren gevestigd kon des te eerder dit doel worden bereikt. De bond is in dit opzicht dan ook geslaagd: bijna alle kunstenaars, die in de laatste jaren voor deze federatie uitgekomen zijn en in de toekomst zullen komen, zijn of worden buiten bemiddeling van een impressario geëngageerd.

De Bond treedt dus thans hier te lande in de plaats van impressario en concert-bureau, evenwel met dien verstande dat daarvoor geenerlei vergoeding wordt geeischt. De kunstenaar wordt door den Bond

aangezocht om naar Indië te komen, waarbij voor een bepaald aantal concerten een bedrag wordt gegarandeerd. Bij aankomst te Batavia vindt hij de tournee geregeld, reclame gemaakt, voor logies gezorgd, de noodige schikkingen met den fiscus getroffen, kortom de tournee tot in kleinigheden voorbereid. De tournees worden zoo aansluitend mogelijk geregeld, opdat geen tijd verloren gaat, rekening houdende met de wenschelijkheid den meestentijds voor schoonheid ontvankelijken kunstenaars de bezienswaardigheden van Indië, zoo mogelijk onder leiding der plaatselijke Kunstkringbesturen, die zich in elk opzicht beijveren voorlichting en hulp te geven, te toonen; daardoor zullen de voor den Bond uitgekomen kunstenaars uiteraard meer van land en volk zien, dan indien zij onder de auspiciën van een manager reizen.

Bij het streven om het den kunstenaars zooveel mogelijk te vergemakkelijken, wordt van vele zijden als de Staats- en particuliere spoorwegdiensten, de Stoomvaartmaatschappijen, de Diensten der Belastingen en der Douane zeer veel steun ondervonden; vele hotels verleenen aan de voor den Bond uitkomende artisten reductie.

Dit systeem heeft bij kunstenaars van naam, die in de laatste jaren deze landen bezochten, alle waardeering gevonden; teruggekomen in Europa en Amerika worden zij de beste propagandisten zoo voor den Bond van Kunstkringen als voor Ned. Indië, blijkende uit de bijna wekelijks het Bondsbestuur bereikende aanvragen van eerstrangskunstenaars om naar Indië te komen.

De Bond mag erop bogen ook de belangstelling te hebben verworven van vooraanstaande Nederlandsche kunstenaars als Dr. Willem Mengelberg, Dr. Berlage, Dr. Peter van Anrooy, Willem Kes, Wouter Hutschenruyter e.a.

Zoo is in twaalf en een half jaar tijd een organisatie gegroeid, in staat regelend en beschermend op te treden, het laatste zoowel voor publiek als kunstenaar. Onder auspiciën van den Bond traden in dit tijdvak o.a. op:

Aldo Antonietti, Nathalie Boshko, Gusta Bruyn-Koch, Louis Dornay en zijn vrouw, Phons Dusch, Felix Dyck, Mischa Elman, Anna El Tour, Harriet van Emden, Mabel Garrison, Leopold Godowsky, Katherine Goodson, Regina Grelinger, Gerard Hekking, Frits Hinze, José Iturbi, het Kendall Quartett, Francis Koene, het Kornauth Trio, Marie Last, Lida Langerveld, Mischa Levitzki, Alfred Mirowitsch, Benno Moiseivitsch, Kathleen Parlow, het Parijsche Trio,

Michael Piastro, Leo Podolsky, Julius Röntgen Jr., Rient van Santen en Sigtenhorst Meijer, Sven en Lize Skolander, Jaap Spaanderman, Paul Schramm, Alexander Sklarevsky, Franz Wagner, Dr. Paul Weingarten, Frans Wiemans, Gerard Zalsman, Johanna Zegers de Beyl, Efraim Zimbalist, het Zimro Sextett, Bogumil Zykora, terwijl dit jaar nog zullen optreden het Dresdener Kwartet en de violiste Cecilia Hansen. Voor 1929 heeft reeds de Nederlandsche cellist Hans Kindler gevolg gegeven aan de uitnoodiging om voor den Bond een reeks concerten te geven; met anderen zijn onderhandelingen gaande. Tot ons leedwezen moest Mia Peltenburg de reeds voor dit jaar gearrangeerde tournee afzeggen.

Willen artisten uitkomen op een tijdstip, dat hier reeds andere kunstenaars tourneeren, waardoor als het ware het sop al van den ketel is, dan kan de Bond daartegen waarschuwen. De Bond stelt zich ten doel slechts eerste klasse kunstenaars te engageeren, ook omdat dit weinig kostbaarder is dan het laten uitkomen van mindere krachten, want de reis en verblijfkosten, die een zeer aanzienlijk deel van het garantiebedrag vormen, zijn toch voor allen even hoog, zoodat de hoogere waardeering van het artistiek kunnen slechts een naar verhouding geringe verhooging der garantiesom met zich brengt. Steeds wordt zorg gedragen dat telken jare zoo mogelijk minstens één Hollandsch kunstenaar naar Indië komt, terwijl tevens steun wordt verleend aan hier te lande geborenen.

Wil echter deze organisatie op den duur in stand blijven, dan zal er de hand aan moeten worden gehouden, dat de voor den Bond uitkomende kunstenaars uitsluitend voor de daarbij aangesloten vereenigingen optreden. Hierdoor wordt weliswaar een monopolie geschapen doch een monopolie dat nimmer het maken van winst beoogt, maar slechts ten doel heeft het werven van meer leden voor de verschillende aangesloten kringen en dus versterking van hunne financieele positie, hetgeen hen in staat stelt het arbeidsveld te verruimen. Bovendien zijn de contributies voor het Kunstkringenlidmaatschap overal zoo laag, dat dit voor zeer velen bereikbaar is; de Kunstkringen zijn inderdaad democratische instellingen, waar een ieder welkom is.

Nu de organisatie van, wat genoemd zou kunnen worden het Bondsconcert-bureau, haar voltooiing nadert, kan ook aandacht worden gewijd aan de tooneelspeelkunst. De Bond stelt zich hierbij op het standpunt dat een permanent tooneelgezelschap voor Indië niet gewenscht is; het aantal plaatsen waar kan worden gespeeld en het

KON. BAT. GENOOTSCHAP VAN K. EN W.

auditorium zijn daartoe te klein. Het aantal reprises der stukken wordt hierdoor gering, het dientengevolge noodzakelijk telkens in studie nemen van nieuwe stukken is in dit klimaat zeker te vermoeiend en het weinig omvangrijk publiek wil uiteraard niet immer dezelfde acteurs en actrices en dezelfde regie zien. Daarom verdient het naar het inzicht van den Bond aanbeveling voortdurend wisselende troepen onder verschillende spelleiders naar Indië te trekken, daarbij vooropstellende, dat slechts uitnemende gezelschappen onder goede leiding welkom zijn. De tijd is toch voorbij, dat het publiek, waarvan een groot gedeelte periodiek met buitenlandsch verlof gaat en goede kunst in Europa heeft leeren waardeeren, met minderwaardige voorstellingen genoegen neemt. In dit opzicht kan de Bond goed werk verrichten, en bij samenwerking der Kunstkringen zal het ongetwijfeld mogelijk blijken om tegen zeer behoorlijke en loonende garanties de beste tooneelleiders met een hun waardig gezelschap te bewegen voor eenige maanden naar Indië te komen, temeer omdat het groote publiek deze kunst toch nog meer waardeert dan concerten. Een volstrekt Bondsmonopolie zal hierbij wellicht niet behoeven te worden geschapen, doch wel zullen de door de gezelschappen te geven premières zooveel mogelijk voor de bij den Bond aangesloten vereenigingen dienen te gaan. De Bond zal kunnen volstaan met voor een bepaald aantal (bijv. vijftig) voorstellingen een zeker bedrag te garandeeren, als basis waarop kan worden besloten naar Indië te komen. Toezicht op de samenstelling van het gezelschap en op den aard der te geven stukken zal een voorwaarde moeten zijn voor het verleenen van steun.

Ook op filmgebied is de Bond thans werkzaam; een Bondsfilmcentrale, met welker organisatie de Soerabaiasche Kunstkring zich heeft belast, is reeds in werking. De Bond van Kunstkringen stelt zich voor om films van bijzondere kunst=wetenschappelijke of cultureele waarde, waarvoor geen afzetgebied te vinden is in de bioscopen, die toch bij de keuze hunner films zoowel met den smaak van het Inlandsche als Europeesche publiek rekening moeten houden, voor de Kunstkringen te laten uitkomen en te vertoonen. Dit streven wordt, te oordeelen naar de belangstelling, die deze films trekken, algemeen gewaardeerd; films als Prins Achmed, De Bij Maja en haar avonturen De Man met de Wassen Beelden, Het Kabinet van Dr. Caligari, De Zuid=Pool Expeditie van Shackleton, Ménilmontant, Rien que les Heures, Scherven, Sühne en dg. werden reeds of worden binnenkort vertoont.

Goede kleinkunst heeft evenzeer de belangstelling van den Bond. Pisuisse, de groote Hollandsche cabaretier, tourneerde hier vele malen; Gertrud Leistikov maakte enkele jaren geleden een Indische reis, terwijl wij dit jaar mochten genieten van de voorstellingen van Ivo Puhony's Marionnetten Theater.

De Bond is o.m. in verbinding getreden met het Instituut voor Sier- en Nijverheidskunst in Nederland, dat in samenwerking met de Nederlandsche Vereenigingen voor Ambachts- en Nijverheidskunst en van den Nederlandschen Bond van Kunst en Industrie tentoonstellingen van moderne kunstnijverheidsvoorwerpen voor den Bond van Ned. Ind. Kunstkringen bijeen zal brengen en zal uitzenden, waardoor het in de toekomst mogelijk zal worden ook in deze landen van de zoo belangrijke Nederlandsche kunstnijverheid kennis te nemen, waarvan ongetwijfeld een opvoedende werking kan uitgaan.

De levensvatbaarheid van een organisatie als de Bond van Ned. Ind. Kunstkringen lijkt in de $12^1/_2$ jaar bestaan thans wel bewezen; indien de aangesloten kringen eendrachtig blijven samenwerken, dan zal deze federatie in de toekomst nog veel voor de bevordering van het kunstleven in deze gewesten kunnen verrichten en ertoe kunnen blijven medewerken den inwoners de zoo noodige en zoo begeerde aanraking met de Westersche kunstuitingen te doen verkrijgen en behouden.
Uw aller steun is daarbij onontbeerlijk !

Batavia, Juli 1928.

TWAALF EN EEN HALF JAAR BONDSARBEID